

Suomi ei jäänyt Talvisodassa sittenkään täysin yksin

Lauantaina 30.11.2019 tuli kuluneeksi 80 vuotta siitä, kun Talvisota alkoi. Neuvostoliitto aloitti tuolloin – pääosin yllättäen, sanottuaan yksipuolisesti irti maittemme välisen hyökkäämättömyyssopimuksen ja ilman edeltävää sodanjulistusta – massiivisen hyökkäyksen maahamme. Edessä olivat maamme 105 kohtalon päivää. Määrällisesti ylivoimaista vihollista vastaan taistelleet suomalaiset löysivät kuitenkin puolustautumiseensa yksituumaisuuden ja Talvisodan hengessä koettelemuksesta selvitettiin, kohtalon päivät muuttuivat kunnian päiviksi. Siitäkin huolimatta, että inhimilliset menetykset sodassa olivat suuret ja rauhanehdot ankarat.

Talvisota on tärkeä osa kansallista muistiamme

Talvisodan alkamista ja itse sotaa on syksyn mittaan muistettu ja muisteltu laajasti sekä tiedotusvälineissä että eri yhteisöjen järjestämissä tilaisuuksissa. Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta rf ja Vaasan Reserviupseeripiiri – Vasa Reservofficersditrikt ry järjestivät Talvisodan alkamisen 80-vuotispäivän tuntumassa 28. päivänä marraskuuta Vaasan Sotilaskodissa esitelmä- ja keskustelutilaisuuden, missä käsiteltiin syksyn 1939 jännittynyttä tilannetta Euroopassa, tämän vaikutusta Suomen ja Neuvostoliiton välisiin suhteisiin sekä maamme joutumista lopulta sotaan väkivahvan naapurinsa kanssa. Esitelmän pitäjäksi saatiin Helsingin yliopiston poliittisen historian professori **Kimmo Rentola**. Rentola otsikoi esitelmänsä kysymyksen ”**Jäikö Suomi Talvisodassa yksin?**” muotoon.

Tutkimuksissaan Rentola on erikoistunut muun muassa Suomen ja Neuvostoliiton välisiin suhteisiin, Stalinin toimintaan Neuvostoliiton diktaattorina sekä suomalaiseen kommunismin. Rentola on saatta-

Esitelmätilaisuus veti Vaasan Sotilaskodin ääriään myöten täyteen. Kuulijoita oli paikalla noin 100.

nut tutkimustensa tuloksia myös palkittujen tietokirjojen muotoon. Rentolan kirja ”Vallankumouksen aave, Vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen 1970” voitti Vuoden tiedekirja-palkinnon vuonna 2005 ja hänen kirjansa ”Stalin ja Suomen kohtalo” sai Lauri Jäntin palkinnon vuonna 2017. Rentola toimii myös Helsingin Sanomien kolumnistina ja on arvostettu esitelmäsiitä ja asiantuntijana tutkimusalueillaan.

Talvisota ja suurvaltapolitiikka

Talvisota oli paitsi suurmittainen sotilaallinen konflikti Suomen ja Neuvostoliiton välillä myös seurausta ajan suurvaltapolitiikasta ja siten osa toista maailmansotaa. Suomelle jäi pienenä valtiona lähinnä pelinappulan osa, se joutui käymään sotansa ison naapurinsa kanssa pääosin yksin, ilman tehokasta ulkopuolista sotilaallista tukea. Yleissääntönä tällaisissa yhteyksissä Rentolan mukaan on, että suurvallalta heruu tukea Suomen Talvisodan kaltaisille tilanteille vain silloin, jos se hyödyttää suurvaltaa itseään.

Rentolan tutkimusten mukaan Stalinilla oli erittäin tehokas vakoilujärjestelmä Euroopan eri valtioissa. Stalinin saamien tietojen

mukaan Suomi ei tulisi sodan syytyessä saamaan merkittävää sotilaallista tukea ja Stalinin mukaan tähän ei olisi aikaakaan, kun sota olisi nopeasti ohi. Elokuussa 1939 Saksan kanssa sovitettu pakti ja etupiirijako toivat Suomen Neuvostoliiton etupiiriin kuuluvaksi. Kun elokuun sopimus syveni syyskuussa Puolan romahduksen jälkeen Neuvostoliiton ja Saksan väliseksi ystävyssopimukseksi, Stalin vakuuttui, ettei Saksa tulisi sotatilanteessa Suomen avuksi.

Ruotsin Moskovon sotilasiamieheltä Stalin sai tiedon, että Ruotsi ei osallistuisi sotaan Suomen puolesta muutaman saaren ja pienen rajansiirron takia. Virallisissa Neuvostoliiton ja Suomen välisissä neuvotteluissahan oli kysymys juuri tämän tason asioista. Kun Stalinin korviin kantautui vielä eversti Paasonen sanomana tieto, että Suomi Neuvostoliiton hyökätessä vetäytyisi taistellen kohti pohjoista ja Ruotsia vuoden 1808 sodan tapaan, Stalin lisäsi hyökkäyssuunnitelmaan Suomen katkaisemisen Oulun tasalta. Neuvostoliiton suurlähettiläänä Iso-Britanniassa oli Ivan Maiski, joka tunsi hyvin Suomen asioita oltuaan täällä suurlähettiläänä aiemmin 1930-lu-

vulla. Maiskilta välittyi Stalinille tieto, että pääministeri Churchill piti Neuvostoliiton vaatimuksia Suomelle luonnollisena ja olisi pelkästään hyväksi, että Neuvostoliitto olisi itäisen Itämeren herra Saksan sijaan. Neuvostoliiton sota Suomen kanssa olisi myös hyväksi, koska se sitoisi Neuvostoliiton sotilasresursseja.

Sota ja Stalinin sitä koskevat virhearviot Antaessaan Neuvostoliiton sotilasvoimille hyökkäykseen Stalin lähti ajatuksesta, että Suomi joutuisi taistelemaan yksin. Hän katsoi myös, että Suomi ei sotilaallisesti pienenä ja heikkona valtiona kestäisi Neuvostoliiton hyökkäystä kuin parin viikon verran. Suomi olisi vallattavissa kokonaan. Rentolan mukaan Stalinin ajatteluun sisältyi useita virhearvioita, jotka selittävät miksi hänen tavoitteensa eivät kokonaisuudessaan kuitenkaan toteutuneet.

Stalin oli saanut vakoilutietona käsityksen, että Mannerheimilla oli pessimismiä ja muuta epäuskoa Suomen sodassa selviytymistä kohtaan. Kun sota käynnistyi, toiminta osoitti toista. Mannerheim ja muu sodanjohto toimivat päättäväisesti ja määrätietoisesti hyökkäyksen torjunnassa.

Stalin ei osannut ottaa riittävästi huomioon suomalaisen yhteiskunnan ja

demokratian tilaa ja kehitystä itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä. Demokraattisesti valitulla hallituksella oli laaja pohja ja kannatus. Taloudellinen kehitys oli ollut hyvä ja merkittäviä sosiaalisia uudistuksia oli saatu aikaan. Kansalla oli edellytykset ja halu asettua yhtenäisenä vastustamaan hyökkäystä. Stalinin Terijoelle perustama O.W. Kuusisen ”Suomen kansanhallitus” osoitti lopullisesti, että sodassa ei ollut kyse vain joistakin rajansiirroista Leningradin turvallisuuden takaamiseksi vaan koko maan valloittamisesta. Tämä vaikutti ratkaisevasti suomalaisten intoon puolustaa maataan. Stalin pettyi, kun vasemmistolaiset, eivät edes useimmat kommunistit ottaneetkaan hyökkäystä ilomielen vastaan, vaan seisoiivat yhteisessä puolustusrintamassa. Myös ulkomaiden suhtautuminen sotaan muuttui todellisten tavoitteiden paljastuttua. Paljastuneet Stalinin vainot ja massamurhat vaikuttivat samaan suuntaan. Sotaan valmistautuminen oli helpon voiton toivossa tehty puutteellisesti. Talvinen ajankohta sopi mahdollisimman huonosti jättiarmeijan liikkumiseen metsäisessä, suoperäisessä ja vähäteisessä maastossa. Sotilaita tuotiin runsaasti alueilta, joilla talviset olosuhteet olivat vieraita, ja sekä ruoka- että vaatehuolto olivat puutteellisesti järjestetyt. Myöskään sodanjohton ammattitaito ei ollut korkea, suuri osa kyvykästä upseeristoa oli Stalinin toimesta likvidoitu.

Sodan kuluessa välillistä tukea ulkovalloilta Suomi sai sodan kuluessa konkreettista sotilaallista tukea vain Ruotsilta. Sotavoimien osalta kyse oli vapaaehtoisjoukoista, joiden moraalinen merkitys oli suurempi kuin käytännön tuki. Rentola kuitenkin katsoi, että Ruotsin taholta tulut aseistus ja rahoitus olivat merkittävämpi tuki kuin yleensä on ajateltu. Pohjalaisilla on tässä suhteessa omakohtaista kokemusta Merenkurkun yli avatun jäätien käytöstä Suomen tukemiseen.

Kun sota ei ollutkaan muutamassa viikossa ohi ja Stalinin suunnitelmat koko maan valtaamiseksi paljastuivat, usean länsivaltion suhtautuminen Suomen asemaan muuttui. Suoraan tukeen ei lähdetty, mutta Neuvostoliiton vahvistumiselle haluttiin asettaa rajat, se voisi tulevaisuudessa olla Stalinin maailmanvallankumousajatuksineen jopa länsivaltojen vihollinen. Sotapropagandassa Neuvostoliitto oli jo vihollisista ja Iso-Britannialle että Ranskalle. Neuvostoliiton joukkoja sitovia sotatoimiakin valmisteltiin ja annettiin tiedon kulkeutua Stalinille. Stalinia erityisesti huolestuttava tieto oli länsivaltojen aiheet pommittaa Bakua ja muita Kaukasian öljykenttiä. Rentola katsoi, että kaikki tämän suunnitellut toimet toimivat länsivaltojen omien tavoitteiden ohella epäsuorana tukena myös Suomelle, Stalin joutui kiinnittämään huomiota ja ohjaamaan resursseja muualle. Neuvostoliitto suostui rauhaan tilanteessa, jossa Suomen puolustuskyky oli romahtamaisillaan.

Omin voimin, ei kuitenkaan täysin yksin

Rentolan esityksen loppupäätelmänä oli, että Suomen ei tarvinnut käydä Talvisotaansa täysin yksin. Konkreettista sotilaallista tukea saatiin tosin vain Ruotsilta, erityisesti aseiden ja rahoituksen muodossa. Muiden länsivaltioiden keskuudessa ennen sotaa vallinnut nihkeä suhtautuminen Suomen tukemiseen muuttui sodan kuluessa myötätunnoksi ja johti toimenpiteisiin, jotka vaikuttivat merkittävästi siihen, että rauha saatiin aikaiseksi. Kaikesta tästä huolimatta Suomen selviytymisen Talvisodasta ratkaisi kuitenkin suomalaisten oma voimakas ja uhrautuva taistelutahto isänmaan vapauden puolesta.

Ilkka Virtanen

Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta

Kuvat ja kuvatekstit: Raimo Latvala

Suomen lippu voi liehua vapaasti sekä Talvisodan että professori Kimmo Rentolan esitelmän päätteeksi.

On siirrytty illan vilkkaaseen keskusteluosuuteen. Paikalla oli useita Rentolan vanhoja tuttuja hänen Vaasan nuoruus- ja kouluajoiltaan. Rentola on ylioppilas vaasalaisesta Onkilahden yhteiskoulusta.